

לקט פניני הרב

על

פרשיות השבוע

ספר במדבר – פרשת במדבר

מאת

הרב יוסף דוב הלוי

סולובייצ'יק זצ"ל

נאסף ע"י מנחם יהודה נוסבאום

מ--:

מסורה – מאסף תורני - איחוד הקהילות החרדיות באמריקה
בית יצחק – קובץ תורני – ישיבת רבנו יצחק אלחנן

YU Torah

ספרי הרב צבי שכטר שליט"א:

נפש הרב

מפניני הרב

דברי הרב

ומעוד מקורות כפי שצוין בראש כל קטע שנלקט

ירושלים תובב"א

תש"פ - שנה רביעית

א) במדבר פרשת במדבר פרק א

(לב) לְבַנֵי יוֹסֵף אֶפְרַיִם תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם

בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא:

(לד) לְבַנֵי מִנְשֵׁה תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר

שְׁמוֹת מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא:

במדבר פרשת מסעי פרק לד

(כג) לְבַנֵי יוֹסֵף לְמִשֵׁה בְנֵי מִנְשֵׁה נְשִׂיא חַגִּיאל בֶּן אֶפֶר:

(כד) וּלְמִשֵׁה בְנֵי אֶפְרַיִם נְשִׂיא קְמוּאֵל בֶּן שַׁפְטָן:

מתוך: דברי הרב - עמ' רצז-רחצ

במדבר: לבני יוסף לבני אפרים (אי, ל"ב) ... לבני מנשה וגו' (שם, ל"ה).
והעיר שמה הרמב"ן עה"ת, דכאן לבני סדר הדגלים הקדים אפרים למנשה,
ואילו להלן בפרשת מסעי, בחלוקת הארץ לשבטים על פי הנשיאים, הקדים
מנשה לאפרים (ל"ד, כ"ג-כ"ד). ועיין שם (בפי מסעי) מה שהסביר בזה.

והיה נראה לומר ע"פ דברי רש"י עה"פ בפי מקץ (מ"ב, כ"ג) י"כ
המליץ בינותם", שזה מנשה, ואילו בפי ויחי (שם מ"ח, א') פרש"י עה"פ
י"יאמר ליוסף הנה אביך חולה", ש"יא שאפרים היה רגיל לפני יעקב
בתלמוד, וכשחלה יעקב ... הלך אפרים אצל אביו ... להגיד לו. הרי שלפי
דברי המדרשים, אפרים היה עוסק בתלמוד תורה טפי ממנשה אחיו, ואילו
מנשה היה עוסק בצרכי ציבור ובעסקי רבים.

ובדאי עסקנות היא דבר חשוב למאוד, ואיתא בירושלמי (ריש פי אין
עומדין) דהעוסק בצרכי ציבור כעוסק בדברי תורה, והובאה מימרא זו
בשו"ע או"ח (סוף סי' צ"ג). [וע"ש דיש ב' דעות במחבר אי קאי דוקא לענין
לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה, דעוסק בצרכי ציבור כדברי תורה דמי, או
דנפק"מ לענין זה, שאינו צריך להפסיק ולהתפלל.] ובדאי ענין העסקנות
הוא קיומה של תורה, מאחר שזה מאפשר לימוד תורה ושמירת המצוות.
אכן ע"י בפי ויחי, שיעקב אבינו הקדים בברכותיו את אפרים למנשה. והיינו
טעמא, דאפרים תי"ח היה, והוא היה העיקר.

אבל זה אין להקשות שרק היה לו לברך את אפרים ולמנוע לגמרי
מלברך את מנשה, דזה אינו נכון, שביארו בזה חכמי הדרוש, שמנשה היה
גדול וחשוב בעסקנות, וחשיבות גדולה היתה לכל אחד מהם [דוגמת חשיבות
זבולון כלפי יששכר], אלא שהקדים אפרים למנשה מפני שתי"ח היה.

ועפ"י זה היה נראה לבאר, דלענין הדגלים (בפי במדבר) וסדר חניית
המחנות סביב לאהל מועד, שחנודן הוא מי יהיה יותר קרוב למשה רבינו
לשמוע ממנו את דבר ד', בזה בדאי היה אפרים עיקר, שהרי הוא היה יותר
תי"ח. אכן בחלוקת הארץ (בפי מסעי), שהוא מעסקי הציבור, בדאי נראה
שמנשה הוא עיקר.

(ב) במדבר פרשת במדבר פרק א
(נב) וַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל דָּגְלוֹ לְצַבָּאתָם:
במדבר פרשת במדבר פרק ב
(יז) וְנָסַע אֹהֶל מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּים בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֵה כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן
יֵסְעוּ אִישׁ עַל יְדוֹ לְדִגְלֵיהֶם: ס

מתוך: 'לחשוב בקול רם' על ספר במדבר- עמ' יג-יז
[תורגם מאנגלית*]

פרשת במדבר וחג מתן תורה

חז"ל סידרו את סדר קריאת פרשיות התורה כך שתמיד קוראים את פרשת במדבר בשבת שקודם לחג השבועות. מהו הקשר שבין פרשת במדבר לחג מתן תורה ומה חיוני בקריאת פרשת במדבר בשבת שלפני חג מתן תורה?

בפרשת במדבר ישנו תיאור מפורט של סידורי המחנות בחנייתם במדבר. במוקד במרכז 'מחנה השכינה' ובו אוהל מועד. סביב למחנה השכינה – מחנה הלוויה ובו משה ושבת לוי. וסביב למחנה הלוויה מחנה ישראל על דגליהם – ארבע חילי שבטים לארבע כיוני הרוח.

למה התורה מתארת בפרטי פרטים את סדר המחנות במדבר? והרי סדר המחנות היה מאורע חד פעמי שחשיבותו נמשכה רק ארבעים שנות מסעי בני ישראל – ולכאורה לא הייתה חשיבותו כה רבה לאחר מכן? ומהי החשיבות הרוחנית והבשורה ההלכתית שעלינו ללמוד מהתיאור המפורט של סדר המחנות?

מעניין לעיין בדברי הרמב"ם על חשיבות סדר המחנות. בהלכות בית הבחירה פרק ז הלכה יא כותב הרמב"ם:

שלוש מחנות היו במדבר. מחנה ישראל והוא ארבע מחנות ומחנה לוי שנקרא בה וסביב למשכן יחנו. ומחנה שכינה והוא מפתח חצר אוהל מועד ולפנים. וכנגדן לדורות. מפתח ירושלים עד הר הבית כמחנה ישראל. ומפתח הר הבית עד פתח העזרה שהוא שער ניקנור כמחנה לוי. ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה. והחיל ועזרת הנשים מעלה יתירה בבית עולמים:

מה פירושו: 'וכנגדן לדורות'? האם הרמב"ם מתכוון לומר שיש הקבלה פשוטה שירושלים הינה מחנה ישראל ושהר הבית הינו מחנה לוייה ושהעזרה הינה מחנה שכינה? לא! הרמב"ם מתכוון למשהו עמוק יותר. הוא מתכוון שרמת הקדושה אשר הייתה בירושלים ובבית המקדש משקפת את רמות הקדושה שהיו במחנות בני ישראל במדבר.

קדושת המחנות משתקפת בקדושת ירושלים. מה פרוש הדבר? פירושו הוא שקדושת ירושלים אינה קדושה בתורת 'עיר קדושה' – אלא קדושה נובעת מסמיכותה להר הבית. קדושתה של ירושלים הינה קדושת המקדש. [בפירושו המשניות למס' ר"ה ד:ו כותב הרמב"ם: **כבר בארנו פעמים כי מקדש תקרא ירושלים כולה**]: במדבר הייתה מחנה שכינה. ומחנה לוייה ומחנה ישראל שואבים קדושתם ממחנה השכינה שבמרכזם. וכן לדורות קדושת הר הבית (מחנה לוייה) וקדושת ירושלים (מחנה ישראל) שאבו קדושתיהם מבית המקדש שהיה במרכזם. רמות קדושותיהם נלמדות מסידורי המחנות המפורטות בפרשת במדבר.

קדושת בית המקדש משתקפת במעמד הר סיני. מהם סדרי הקדושה במעמד הר סיני? ככתוב: **וְהִגְבַּלְתָּ אֶת הָעָם סָבִיב** [שמות יט:יב] וכתוב: **אִם הֲצִאן וְהִבְקֵר אֶל יָרְעוּ** [שמות לד:ג]. קדושת הר סיני הייתה 'קדושת מקדש' בזה שקבעו בו מחיצות המגבילות גישה בדומה למחיצות המקדש המגבילות גישה. הרמב"ן בהקדמתו לפרשת תרומה מציין שהמקדש הראשון לא היה המשכן אלא הר סיני בעצמו.

הר סיני היה 'בית מקדש' ולכן היו נדרשים לו שלשה מחנות. בהר סיני היה מחנה ישראל, מחנה לוייה, ומחנה שכינה. משה, הכהן הגדול, אשר היה מותר לו להיכנס לקודש הקדושים – למחנה השכינה. מקומו של אהרן היה מחנה הלוויה, ומקום עמידת העם – מחנה ישראל. במעמד מתן תורה כאשר בני ישראל עמדו **'כאיש אחד בלב אחד'** לרגלי הר סיני – הם עמדו ב'בית המקדש'.

כל שנה לפני חג השבועות אנו לומדים על קדושת המחנות מפרשת במדבר, כי קבלת התורה הייתה אפשרית רק יחד עם קדושת המחנות. כהקדמה וכתנאי מוקדם למתן תורה היה נחוץ האיסור: **וְאֵל יִבְאֵ בְּכָל עֵת** [ויקרא טז:ב]. תלוי מתן תורה בקדושת המחנות. ומהיכן לומדים אנחנו את היסודות העקרוניים של ההפרדה והקדושה הטמונים במושגי 'מחנות'? – **מפרשת במדבר**. בלי הבנת כללי 'הקדושה' המצויים בקדושת המחנות שבפרשת במדבר – אי אפשר להבין את מעמד מתן תורה בהר סיני.

* ר' שלמה איתן הגה את התרגום העברית

ג) במדבר פרשת במדבר פרק ג

(א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דִּבְרַה־אֵת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי:

מתוך: דברי הרב - עמ' קלז-קלח

כתוב בפרשת במדבר (ג,א'), ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר ד' אל משה וגו', וכתב שמה רש"י, ואינו מזכיר אלא בני אהרן וכו', לפי שמאת ד' היה דבר זה אז שהוסר משה רבינו מחייו הפרטיים, מדאגותיו ומקשרי חיבתו הפרטיים, לגדל את עם ישראל שהיה אז עדיין בבחינת יונק, אשר גידול עם זה נחוץ הוא מאוד עבור תכנית הקב"ה בעולמו. ושינוי זה ואחריות חדשה זו חלו רק לאחר המעשה של המתאוננים.

ומשה הבין שכל תפקידו בחיים השתנה, שתחת לשמש כרב ומלמד, להעלות את עם העבדים לדרגה של ממלכת כהנים וגוי קדוש, עכשיו צריך הוא לשמש כאומן. וגם הבין שבתורת כן לא יוכל מעתה לחיות חיים פרטיים עם משפחתו, ועם צרכיו והנאותיו הפרטיים, ושכעת עליו לפרוש מאשתו.

וכאשר שמעה מרים מצפורה, אוי לנשותיהם של אלו אם הם נזקקים לנבואה, שיהיו פורשים מנשותיהם כדרך שפירש בעלי ממני (כפרש"י י"ב,א'), טענה ואמרה הרק אך במשה דיבר ד', הלא גם בנו דיבר, שאין ענין כזה המחייב נביא לפרוש מאשתו, והזקק הקב"ה לענות לה, שלא כן עבדי משה - הוא לבדו נדרש לשמש בתפקיד האם עבור כלל ישראל, ואשתו ומשפחתו צריכים שיהיו נכללים בכלל ישראל, ושלא יהיו לו קשרי משפחה עמהם במיוחד, ולכך פרש.

ולפי גרסתנו בגמ' בבא בתרא (ק"י). נכדו של משה רבינו נזכר בספר דברי הימים, שבואל בן גרשם בן מנשה, ולא כתיב בן משה (עיי"ש בתוסי' ובמסורת הש"ס). ואין נראה לומר שטעם הדבר (שלא נכתב שמו של משה להדיא) הוא כדי לחפות עליו ולמעט בבזיונו, דמדוע יש לנו להאשים את משה בגלל חטאו של נכדו. אלא נראה שטעם אחר יש בדבר זה, והוא כנ"ל, שהוסר (ע"י הקב"ה) מכל בני משפחתו.

מתוך: בית יוסף שאול - חוברת ד [תשנ"ד] - עמ' צב-צד

עקדת משה

מאיתנו, אנשים קטנים, דורש הרבש"ע, בדרך כלל רק צניעות, קצת ריסון ומשמעת עצמית במאכל ומשתה, בחיי המין וכו'. ברם מגדולי האומה החמיר הרבש"ע לדרוש עיבוד העור לצד הבשר כרמה הגבוהה ביותר. כולנו יודעים על ה"ויעקוד" של אברהם, אך אין אנו שמים לב שעקדה בוצעה גם ע"י משה. אפשר שעקדתו של משה איזמה ונוראה מזו של אברהם. כשהקריב אברהם את יצחק, הרי סוף כל סוף קרא המלאך "אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה," ושניהם חזרו מהר המוריה בשמחה גדולה. למשה לא אירע חסד זה, הרבש"ע דרש - וגם קיבל - את הקרבן. משום מה: כי מאדן הנביאים ביקש הרבש"ע עיבוד העור לצד הבשר כשיעור עצום שלא דרש משום אדם אחר.

על הפסוק: "ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה, ויאמר משה משה ויאמר הנני, ויאמר אל תקרב הלום, של נעליך מעל רגליך, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא" (שמות ג', ד'-ה') מביא המדרש דו-שיח הראוי לתשומת לב בין רבש"ע למשה: "ויאמר הנני, הנני לכהונה ולמלכות. בקש משה שיעמדו ממנו כהנים ומלכים, אמר לו הקב"ה אל תקרב הלום, כלומר, לא יהיו לך בנים מקריבים, שכבר מתוקנת הכהונה לאהרן אחיך. הלום זו מלכות, אמר לו הקב"ה כבר מתוקנת המלכות לדוד. אעפ"כ זכה משה לשתייהן - כהונה, ששימש בו ימי המלואים, מלכות, דכתיב ויהי בישורן מלך."

הננו להבין מדרש זה לאשורו. משה ביקש מן הרבש"ע שתי בקשות: ראשית כל: כהונה ומלכות לעצמו; שנית, כהונה ומלכות לצאצאיו. את הבקשה הראשונה מילא הרבש"ע, והאציל עליו הן כתר כהונה והן כתר מלכות. בלשון המדרש: "אף-על-פי-כן זכה משה לשתייהן." הבקשה השנייה, שכהונה ומלכות יעברו בירושה לבניו, נדחתה:

בעצמך, משה, תוכל לרכוש כל מה שלבך חפץ, אך לילדיך לא תוכל להוריש מתנות אלה. אל תכרב הלום! שום שושלת לא תיסד. לא שושלת של כהונה ולא שושלת של מלכות.

הרינו לשאול שאלה פשוטה: האם רק כהונה ומלכות נמנע משה להעביר לבניו, או שמא שום דבר שרכש לא יכול היה להוריש? האם משה בתור אב השאיר ילדים, עליהם הניח את ידיו ואמר בבטחון: אלה ימשיכו את עבודתי; אלה ימשיכו את המסורה; יצטרפו אל שלשלת הקבלה; אלה יתפסו את מקומי ויהיו מנהיגי העדה - כדרך שנאמר ביעקב: ויצו יעקב את בניו? לא! לא רק הזכות להעביר כהונה ומלכות לבניו נכצר ממנו, אך אפילו הזכות הפשוטה של אב רגיל להשאיר צוואה, למות על מטתו, סביבותיו בניו - גם זה ניטל ממנו.

משה מת לבד, בודד, על הר העברים. ולפני מותו לא הניח ידו על ראש גרשם או אליעזר, כי אם על ראשו של יהושע בן נון. כוחו נאצל על יהושע הזר ולא על יוצאי חלציו.

נורלו של משה היה עוד יותר טרגי מזה. בני משה אפלו לא צוינו בספר היוחסין היהודי. פעמיים מנה משה את היהודים, וגם פקד את שבטו בני לוי. אין מי שהתעכב על הטרנדיה השקטה אשר פסוקים אלה מכילים, המספרים את חשבתם של בני לוי. בתחלה נאמר בתורה: "ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני" (במדבר ג', א'). הרי שצריכה היתה התורה להזכיר את תולדותיו של משה, את בניו, יחד עם תולדותיו של אהרן, כלומר בני אהרן. ברם המשך הפסוקים מתעלם לגמרי ממשה ומתרכז באהרן בלבד: "ואלה שמות בני אהרן, הבכור נדב ואביהוא, אלעזר ואיתמר!" (שם ג', ב'). איפה בני משה? התורה שותקת. איפה תולדות משה? אין התורה מגדת. אין משה זוכה לנחת הרגיל המגיעה לכל בשר ודם; להוולד מחדש בילד, לחיות שוב בילד, להרגיש את השמחה הגדולה, שעם המוות לא הכל ימות, אפלו בעולם הזה, שמשוהו ישאר, היינו יוצאי חלציו.

שני בנים היו למשה. בודאי אהב את שניהם, כמו שאברהם אהב את יצחק. בורא העולם דרש ממנו לותר עליהם, להקריבם על גבי המזבח, ואף מלאך לא קרא אל משה: "אל תשלח ידך אל הנערים ואל תעש להם מאומה." המאכלת קרעה בלי רחמים את הקשר בין משה לבין גרשום ואליעזר. במקום גרשום בן משה נוקק התנ"ך לצורה "גרשום בן מנשה" (שופטים י"ח, ל').

הנפש המרגישה לצד הבשר של משה נאלצה לחוות את תהליך העיבוד בנוגע לנעלה ביותר והטוב ביותר שבקיום האנושי: ההמשך ע"י הבנים.

מפני מה? כי למקבל התורה, לרבים של כלל ישראל אסורים הקשרים עם משפחה אחת! הריהו אביהם של ישראל, לכל היהודים יש חלק שווה בו! אסור שאחד יתיחס אליו יותר מן השני. את ספר התורה של משה יש להוריש לכולם באופן שווה. לכל אדם אסור לומר, שהוא יורשו של משה. לא זו בלבד שהתורה היא בבחינת מדבר, הפקר לכל, כפי שדרשו חז"ל על הפסוק "ומדבר מתנה" (במדבר כ"א, י"ח), כי אם גם מקבל התורה הוא בבחינת מדבר, ברשות הכל (ע"י נדרים ג"ה ע"א).

"אל תקרב הלום" - משה, הנאת הבנים אינה בשבילך. "של נעליך מעל רגליך" - השלך את עניניך הפרטיים, את צרכיך האנושיים האישיים. "כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא" - כי מקומך בתולדות ישראל מלא קדושה טהורה. ממילא אסור לך להצטמצם ברשות היחיד של חיי משפחה.

השאיפה העליונה של בני בשר, בקשת החמדה היפה ביותר לאושר ע"י בנים - את זה הקריב משה, "אל תקרב הלום..."

ה) במדבר פרשת במדבר פרק ג
(יב) ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת
פל בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים:

מתוך: זמן חירותנו - עמ' קיט-קכ

הבכורה ביהדות

כדי להבין את תפישת הבכורה ביהדות, הבה וניזכר ברעיון בסיסי חשוב: העולם כולו הוא בבעלותו של ה'; הוא אדון היקום כולו, שליטו והמושל בו. הוא מכריז על בעלותו ושליטתו על כל היצורים החיים בכלל ועל בני האדם בפרט. האדם הוא נזר הבריאה, אך איננו יכול להפעיל סמכות מוחלטת עליה. החיים הם ברשותו של הקב"ה; הוא אדון העולם כולו. "לה" הארץ ומלואה תבל וישבי בה" (תהלים כד, א) – ובמיוחד עולם החיים כולם, משום שהוא א-להים חיים. ככל שדבר הוא יקר יותר, כך מפורשות יותר ותקיפות יותר הצהרותיו של הקב"ה באשר לבעלותו עליו. מצוות רבות מסדירות את אכילת הבשר; דיני הכשרות מגבילים את גישתנו אל עולם בעלי החיים. לגבי עולם הצומח לא נמצא איסורים במספר כה גדול. (מחוץ לארץ ישראל אין כמעט שום הגבלות, אך במסגרת נבולות הארץ נמצא דינים ומשפטים שעניינם בעולם הצומח, כולל תרומות, מעשרות ושמיטה.) לגבי עולם הדומם – כאן כמעט ולא נמצא דיני איסור והיתר. תביעותיו של הקב"ה עומדות ביחס ישר לחשיבות שמייחס האדם לדברים ולאירועים מסוימים.

הנחת יסוד פשוטה של היהדות אומרת כי הילדים, אותו נכס שהוא היקר בנכסים, שייכים בוודאות לקב"ה. חנה הצהירה על אמת זו באומרה "כי מה' שאלתי" (שמואל-א א, כ), משפט שניתן לפרשו לא רק כ"מן ה' ביקשתי" אלא גם "מן ה' קיבלתי בהשאלה". ואם כך, חנה החזירה אותו לבעליו. גם עקידת יצחק, כמובן, נותנת ביטוי לתפישה הפשוטה הרואה את הילד כשייך לקב"ה.

לידת כל ילד היא אירוע רב חשיבות לדידם של ההורים, אך לידתו של הילד הראשון היא שפותחת את הקהילה הקיומית הסגורה, שבה חברים שני בני הזוג, בפני חבר חדש. מכאן ואילך זו חברה פתוחה ומכניסת אורחים. עניינם של ההורים מקיף מעתה גם מישהו אחר. הבכור, אף בעודו עולל, הוא עבור ההורים מקור של אושר ושמחה חסרי כל גבול. הביטוי "פטר כל רחם" מסמל את כל זה. הבכור פותח את רחם אמו, אך הוא פותח גם דבר נוסף – את הקהילה שבה היו עד כה חברים רק אביו ואמו. הבכור מגדיל את אהבתם ומסירותם ההדדית, כמו גם את מסירותם לקהילה.

הילד הבכור גורם להנאה גדולה יותר מאשר הילדים האחרים. ואם האושר שמפיקים ההורים מילדם הבכור עולה על זה שהם זוכים לו משאר ילדיהם, אזי דרישותיו של ה' לגבי אותו ילד הן מפורשות יותר. הוא שייך כולו לקב"ה, ומה שהוא רכושו של ה' מביא עימו את הקדושה: "קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא" (שמות יג, ב). ה' תובע לעצמו את הבכור, את היקר שבנכסים. בשל כך זוכה הילד לקדושה, ומכאן מצוות פדיון הבן.

ו) במדבר פרשת במדבר פרק ג

(לז) ועמדו החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם:

מתוך: רשימת שיעורים למסכת יבמות - עמ' קמה-קמו

מסכת יבמות

דף ז ע"ב. תוס' ד"ה וראה. בדין קדושת שלש מחנות שבירושלים ושבמדבר כתב הרמב"ם (פ"ז מהל' בית הבחירה הלי"א) וז"ל שלש מחנות היו במדבר, מחנה ישראל והוא ארבע מחנות, ומחנה לוויה שנא' בה וסביב למשכן יחנו, ומחנה שכינה והוא מפתח חצר אהל מועד ולפנים. וכנגדן לדורות מפתח ירושלים עד הר הבית כמחנה ישראל, ומפתח הר הבית עד פתח העזרה שהוא שער ניקנור כמחנה לוויה, ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה וכו' עכ"ל. ויש לדקדק בלשונו במה דהרמב"ם השתמש בכ"ף הדמיון וכתב "כמחנה ישראל ו"כמחנה לוויה" בתיאורו את שתי המחנות האלו שבמקדש, ואילו את "מחנה שכינה" שבמקדש כתב בלי כ"ף הדמיון, ושינוי זה צ"ב.

ונראה דשאני המחנות שבמדבר מהמחנות שבדורות, כי לא מצינו שהיו מחיצות במחנות שבמדבר, ואעפ"כ חלו דין מחנות ע"י עצם חניית שבטי ישראל והלויים לדגליהם. אך שאני מחנות ישראל ולויה לדורות דחסרה בהן חניית שבטי ישראל ולויים לדגליהם בתוך מחנותם כבמדבר, אלא שמהוים מחנות ישראל ולויה משום שנתקדשו בקדושות מחנות ע"י קידוש מחיצות. ומפני כן במחנות לוויה וישראל שבירושלים השתמש הרמב"ם בכ"ף הדמיון. משא"כ בנוגע למחנה השכינה שבמקדש, משום דאף מחנה השכינה שבמדבר נתקדש ע"י המחיצות של חצר המשכן כמו שנתקדש מחנה השכינה לדורות ע"י מחיצות העזרה, ולפיכך כתב הרמב"ם "מחנה שכינה" סתם בלי להשתמש בכ"ף הדמיון, משום דאותו דבר קידש את שניהם, דהיינו מחיצות.

ז) במדבר פרשת במדבר פרק ז
(ג) מבין שלשים שנה ומעלה ועד בין חמשים שנה
כל בא לצבא לעשות מלאכה באהל מועד:

מתוך: מסורה – חוברת יג - עמ' לט

בפסול שנים בלויים

חולין כ"ד א'. עיין בטה"מ שנחלקו הרמב"ם והרמב"ן אי הלאו רשנים לדורות או לשעה לבר בזמן שהלויים היו נושאים בכתף. ונראה דלשיטתם אולי, שהרמב"ם סבר דנשיאת הארון לדורות בכהנים ורק במדבר היה בלויים, ולכן כל דינא דנשיאת הארון בדין כלי המשכן היה רק לשעה, וכיון שאין הפסול שנים נוהג אלא בזמן שיש נשיאה בכתף כמבואר בגמ', א"כ ממילא דכל הלאו אינו אלא לשעה, וזה דינא דנשיאת הארון לדורות בכהנים אינו מדין נשיאת המשכן שזה נתבטל משנבחרה ירושלים ראין עוד דין של נשיאת המשכן וכליו, אלא דהוי דין בפ"ע דבתורת ארון בעינן נשיאה של כהנים. אבל הרמב"ן סובר דלדורות נשיאת הארון הוי בלויים, ולכן סובר דנשיאת הארון אינו דין בפ"ע, אלא דלענין ארון עריין יש דין נשיאה בתורת כלי המקדש ולכן הוי דוקא בלויים וחל פסול שנים.

אבל עיין ברמב"ן שכתב דבזמן המדבר שהיתה העבודה תדירה פסול שנים היה אף לענין שירה, אבל לדורות אין פסול שנים אלא לענין נשיאת הארון, וצ"ע מאי שנא. ונראה לפרש דלויים נתמנו על עבודתם וכלא מינוי פסולים, דלהכשר עבודת לוי בעינן למינוי, ולכן שוער ששור במיתה דלא נתמנה לכך. והנה במדבר נשיאת כלי המשכן בכתף היה בידי קהת וגם הם היו המשוררים במשכן, וזה היה חר מינוי לעבודה בכתף ושירה, וכיון שבשנים נפסלו לעבודה בכתף ממילא אף פסולים לשיר כיון שהיה חר מינוי לכתף ולשיר, אבל לדורות הרי אין מינוי קבוע לכתף ורק בשעה דיצטרכו לכך יתמנו והוי מינוי בפ"ע, ולכן אינו ענין לשירה לדורות דהפסול הוי דוקא לכתף, אלא שבמדבר היה חר מינוי לבני קהת לכתף ולשירה ולכן ממילא נפסלו לשיר. אבל לדורות אינו כן, וכנ"ל.

ח) במדבר פרושת במדבר פרק ד

(ד) זאת עבדת בני קהת באהל מועד קדש הקדשים:
 (ה) ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את פרכת
 המסך וכסו בה את ארץ העדת:
 (ו) ונתנו עליו כסוי עור תחש ופרשו בגד כליל תכלת
 מלמעלה ושמו בדיו:
 (ז) ועל שלחן הפנים יפרשו בגד תכלת ונתנו עליו
 את הקערת ואת הכפת ואת המנוקית ואת קשות
 הנסך ולחם התמיד עליו יהיה:
 (ח) ופרשו עליהם בגד תולעת שני וכסו אתו במכסה
 עור תחש ושמו את בדיו:
 (ט) ולקחו בגד תכלת וכסו את מנרת המאור ואת
 נרתיה ואת מלקחיה ואת מחתתיה ואת כל בלי
 שמונה אשר ישרתו לה בהם:
 (י) ונתנו אתה ואת כל בליה אל מכסה עור תחש
 ונתנו על המוט:
 (יא) ועל מזבח הזהב יפרשו בגד תכלת וכסו אתו
 במכסה עור תחש ושמו את בדיו:
 (יב) ולקחו את כל בלי השרת אשר ישרתו בהם בקדש
 ונתנו אל בגד תכלת וכסו אותם במכסה עור תחש
 ונתנו על המוט:
 (יג) ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן:
 (יד) ונתנו עליו את כל בליו אשר ישרתו עליו בהם
 את המחות את המזלגת ואת היעים ואת
 המזרקת כל בלי המזבח ופרשו עליו כסוי עור
 תחש ושמו בדיו:

מתוך: חידושי הגר"מ והגר"ד [מהדורה ב] - עמ' מו-מו

רמב"ם פ"ב מה' כלי המקדש הי"ב

בעת שמולכין את הארון ממקום למקום אין מולכין אותו לא על הכהמה ולא על העגלות וכו' אלא תלויה לנשאו על הכתף שנאמר כי עבודת הקדש עליהם נכתף ישאו עכ"ל. והיינו דדעת הרמב"ם היא דהטווי דנאמר לבני קהת בשעת המסעות דלרביהם לשאת דוקא על הכתף, הוא דין דנאמר אפי' לדורות. והמנ"ם (מזה ע"ט) הקשה מדוע כתב הרמב"ם דין זה רק על הארון בלבד, הלא המנוה היחה על כל משא בני קהת, דהיינו מטרה, שולחן, מזבחות ושאר כלי שרת, וא"כ אפי' לדורות נשאר הטווי לכל בני דברים.

ונראה דהרי גם מזבח החינוך הי' ממשא בני קהת, ופשוט דלדורות לא יטויר גבי' דין כתף, דהרי אינו כלי שרת וקדושתו היא קדושת מקום דהוי קבוע, וא"כ אם נעקר ממקומו לא הוי מזבח, כמבואר בזבחים דף כ"ו, דחלוק מזבח החינוך ממזבח הזהב, דהאי ר"פ והאי כלי שרת, וממילא לא שייך גבי' דין כתף. וא"כ כל הקושיא היא רק משאר כלים, דהיינו מנורה ושולחן ומזבח הזהב, דהויין כ"ש ואינם קבועים. אכן נראה דכל בני כלים הפנימיים, דדינם הוא לעמוד במקומם כמזבחים, אם ילאו חוץ למקומם נמקדש פקעה מהם חלות דינם ושמם. ואף דקדושת הגוף שלהם לא פקעה, אבל מנות כתף דנאמרה נמסוים על אלו הכלים, אינה חלויה רק בקדושת הגוף של כ"ש, כי אם דחלויה בחלות שמם, שם שולחן מנורה ומזבח, דהויין חלות שם בפ"ע למזבח, וזה אינו אלא בשעה דהם במקומם, דאיכא בהם חלות דינם דהיינו עמידתם כמזבחן במקדש, ולא בשעה שהם חוץ למקומם. וזהו חלוק ארון מכל בני כלים, דחלות שם דארון לא בעי מקומו, ואף מחוץ למקדש לא פקעה ממנו חלות שם ארון. וראי' לזה ממלחמה דבעי ארון, כמבואר בסוטה דף מ"ב, הרי דככל מקום שהוא, הרי הוא בחלות שמו ואפי' בשעת נשיאה. וכן משמע ברמב"ם פ"ב מה' כלי המקדש הי"ג, דככל מקום איכא הלאו של הסרת הנדים מן הארון, ובלשוננו שם נכלל דאיכא הלאו אפי' בשעת נשיאה, הרי להדיא דאיכא חלות שם ארון אפי' חוץ למקדש, דאי לא הכי לא הוי שייך הלאו.

אשר לפי"ו הרי ניחא דברי הרמב"ם שפסק דלדורות ליכא מנות כתף אלא בארון בלבד, דבשאר כלים מנות כתף לא יטויר, וכמו שנבאר דחלות דינם ושמם פקעה שלא במקומם, משא"כ בארון דהוא נשאר בחלות שמו בכל מקום. והא דבמסעות הי' דין כתף אפי' בשארי כלים, היינו משום דבמסע המסעות כל המשכן וכליו היה בהם דין סידור במקומם, כל דבר ודבר

כמזבח, מחלות דין של סדר המחנות. וראי' לזה מהא דמבואר במנחות דף ל"ה דאפי' למ"ד דלא הי' קדושת מחנה שכינה בשעת מסע וסילוק אהל מועד, ולחם הפנים הי' נפסל ביוזא, מ"מ בעת שהלחם הי' על השולחן, בשעת מסע אינו נפסל מגזיה"כ דולחם החמיד עליו יחי'. הרי חזינן דבשעת המסעות היחה חלות דין של סידור לחם כמזבח, והרי סידור לחם בעי שלחן. אשר דמפורש דחלות שם שולחן למזבח לא פקעה או, ואף דלא היחה או קדושת אהל מועד, דהרי קאי למ"ד דהלחם נפסל ביוזא, והשלחן מקומו הוא באהל מועד, ע"כ ל"ל דאף דלענין הלחם מיקרי ילא חוץ למחיצתו, מ"מ לענין דין סידור המשכן וכליו דבעינן שיהיו במקומם כמזבח, מועיל הך גזיה"כ של סדר המחנות דמיקרי במקומם. והוא הדין בכל שאר הכלים, וע"כ במסעות הי' שייך דין כתף גם בשאר כלים, משא"כ לדורות לא יטויר אלא בארון בלבד.

ראף דבני קהת נשאו את כל כלי השרת אפילו אלו דליכא עליהם דין עמידה במקומן, וא"כ יטויר בהן משא לדורות. אכן נראה דאף דדין מקום במקוים ליכא בהם, אבל בעינן שיהיו במקדש לחלות שם כלי שרת, דחזינן דאין מקדשין אלא בעזרה, כמבואר בזבחים דף פ"ח. ונראה דבמקדש, ממקום למקום, ליכא דין של נשיאה דחלות נשיאה אינה אלא חוץ למקדש, וע"כ במקדש עצמו לא שייך כל דין כתף וחוץ למקדש לא הויין כלי שרת. והנה פשוט דכל הסדר נשיאת המשכן וכליו במסע המחנות הי' לעיטובא, והרי סדר הנשיאה של כלי שרת מפורש בפרשת במדבר (ד'), דשל המנורה נשאו ביחד עם המטרה, ושל השולחן עם השולחן, ושל מזבח הזהב עם מזבח הזהב, ושל מזבח הנחושת עם מזבח הנחושת, וא"כ נמצא דגם מנות כתף נאמרה רק על חלות נשיאה כו, וממילא לדורות לא יטויר דכיון דליכא דין נשיאה על המנורה ודבומה, ממילא ליכא גם על כלי שרת שלהם.

ט) במדבר פרשת במדבר - נשא פרק ד
כ) ולא יבאו לראות כבלע את הקודש ומתו: פ

מתוך: מפני הרב - עמ' שצז

פרשת במדבר: ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו (ד', כ').
עיין מש"כ בזה בשם רבנו בספר ארץ הצבי (עמ' קכ"ה).

מתוך: ארץ הצבי - עמ' קכה

ועי' גמ' סוף מגילה, שאסור לאחוז ס"ת
ערום, והוא מטעם כבוד הספר, ושמעתי מכב'
מו"ר הגריד"ס שליט"א, שאף בכאן יש למצוא
שזה כעין דאורייתא, דבס"פ במדבר כתוב, ולא
יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו, שמתורת
כבוד כלי המקדש היה אסור להתקרב,
וההתרחקות שימשה כאופן של כבוד, וכעין
הדאורייתא הוה תקנו חכמים ג"כ איסור לנגוע
בספרים, שתשמש ההתרחקות כאופן של כבוד.